

Kovács Klára - Ceglédi Tímea - Csók Cintia - Demeter-Karászi
Zsuzsanna, Dusa Ágnes Réka - Fényes Hajnalka - Hrabéczy Anett -
Kocsis Zsófia - Kovács Karolina Eszter - Markos Valéria - Máté-
Szabó Barbara - Németh Dóra Katalin - Pallay Katalin - Pusztai
Gabriella - Szigeti Fruzsina - Tóth Dorina Anna - Váradi Judit

LEMORZSOLÓDOTT HALLGATÓK 2018

OKTATÁSKUTATÓK KÖNYVTÁRA 6.

SOROZATSZERKESZTŐ

PUSZTAI GABRIELLA

© SZERZŐK, 2019

© CHERD-H, 2019

Kovács Klára - Ceglédi Tímea - Csók Cintia - Demeter-Karászi Zsuzsanna, Dusa Ágnes Réka - Fényes Hajnalka - Hrabéczy Anett - Kocsis Zsófia - Kovács Karolina Eszter - Markos Valéria - Máté-Szabó Barbara - Németh Dóra Katalin - Pallay Katalin - Pusztai Gabriella - Szigeti Fruzsina - Tóth Dorina Anna - Váradi Judit

LEMORZSOLÓDOTT HALLGATÓK 2018

DEBRECEN, 2019

A kutatási jelentés a 123847 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg. Megírását a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj és az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4-DE kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programja támogatta.

SZAKMAI LEKTOR: DR. HABIL. BOCSI VERONIKA

TECHNIKAI SZERKESZTŐ: KOVÁCS KLÁRA

BORÍTÓTERV: DEMETER ERICH, DEMETER-
KARÁSZI ZSUZSANNA

NYOMDAI MUNKÁK: KAPITÁLIS NYOMDAIPARI
KFT.

ISBN 978-615-6012-00-5

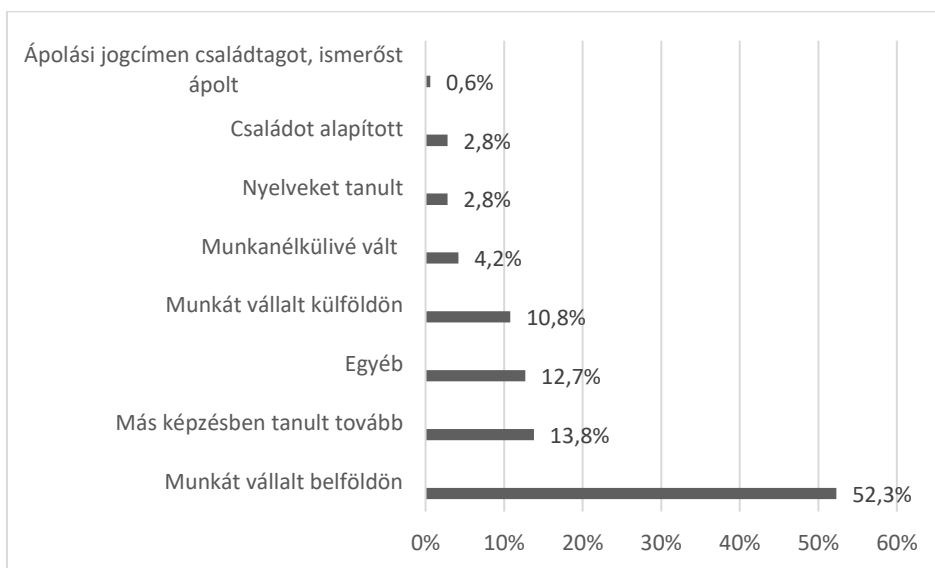
Tartalomjegyzék

Bevezetés	1
I. Lemorzsolódás okai, klaszterei és jellemzői	3
I.1. A lemorzsolódás oktatáspolitikai és döntésméleti okai (Pusztai Gabriella) .	3
I.2. A lemorzsolódás okai és klaszterei (Fényes Hajnalka)	5
I. 3. A lemorzsolódott hallgatók döntéshozatali sajátosságai (Pallay Katalin)	8
II. Lemorzsolódott hallgatók szocio-kulturális jellemzői.....	14
II.1. Demográfiai jellemzők és a szülők iskolai végzettsége (Szigeti Fruzsina) ...	14
II.2. A lemorzsolódók anyagi és kulturális erőforrásai (Fényes Hajnalka).....	17
II.2.1. A lemorzsolódottak anyagi tőkái.....	17
II.2.2. A lemorzsolódottak kulturális tőkéje.....	20
II.3. Vallásosság és felekezeti hovatartozás (Demeter-Karászi Zsuzsanna)	24
III. A lemorzsolódott hallgatók családi háttere	26
III.1. Törések a családszerkezetben – törések a tanulmányokban (Ceglédi Tímea).....	26
III.2. A család tanuláshoz, iskolai tudáshoz, továbbtanuláshoz fűződő viszonyának szerepe a lemorzsolódásban (Ceglédi Tímea).....	28
III.3. A lemorzsolódás a szülőkkel folytatott beszélgetésekben (Ceglédi Tímea).....	31
III.4. Párkapcsolat, családi állapot (Dusa Ágnes Réka).....	34
IV. Középiskolai tanulmányok.....	38
IV.1. A középiskola típusai (Németh Dóra Katalin).....	38
IV.2. Az iskolaváltás és a lemorzsolódás okai (Németh Dóra Katalin)	40
IV.3. Pályaorientáció, többletpontok (Csók Cintia & Hrabéczy Anett).....	42
V. Felsőfokú tanulmányok és tapasztalatok.....	47
V.1. Az intézmény- és szakváltás jelentősége a lemorzsolódásban (Tóth Dorina Anna & Máté-Szabó Barbara).....	47
V.2. Tanulási módszerek és a tanulmányok melletti elköteleződés (Kovács Karolina Eszter & Pallay Katalin)	50
V.3. Olvasási és szövegértési nehézségek (Pusztai Gabriella).....	60
V.4. A felsőoktatással való elégedettség (Pusztai Gabriella)	64
VI. Külföldi tanulmányok és a munkavállalás, civil aktivitás különböző formái	66
VI.1. Külföldi tanulás és munkavégzés (Dusa Ágnes Réka)	66
VI.2. Tanulmányok melletti munkavállalás (Kocsis Zsófia)	67

VI.3. Önkéntes munka és civil aktivitás (Markos Valéria).....	71
VII. Inter- és intragenerációs kapcsolati tőkék.....	76
VII.1. Baráti kapcsolati háló egyetemen belül és kívül (Dusa Ágnes Réka).....	76
VII.2. Oktatói kapcsolatok (Váradi Judit)	78
VIII. Szabadidő-eltöltés és egészségmagatartás (Váradi Judit & Kovács Klára)	80
Összegzés és szakpolitikai javaslatok.....	86
Hivatkozott irodalom.....	93

I. 3. A lemorzsolódott hallgatók döntéshozatali sajátosságai (Pallay Katalin)

Kérdőíves kutatásunkban megvizsgáltuk, hogy a lemorzsolódott hallgatók mivel foglalkoztak tanulmányaik megszakítása után. A válaszadók 52,3%-a munkát vállalt belföldön, 10,8% külföldön, 13,8% más képzésben tanult tovább, 4,2% munkanélkülivé vált, 2,8% nyelvet tanult, szintén 2,8% családot alapított, 0,6% ápolási jogcímen családtagot, ismerőst ápol. 12,7% az egyéb kategóriát választotta. Az eloszlásokat az alábbi, 1. ábra szemlélteti.

1. ábra. A tanulmányok megszakítása után végzett tevékenységek százalékos megoszlásban (N=605).
Forrás: DEPART 2018

Khi-négyzet próbával vizsgáltuk meg a tanulmányok megszakítása utáni tevékenységek összefüggését a lemorzsolódott hallgatók klasztereivel. Azok többsége, akik anyagi okok miatt morzsolódtak le, tanulmányaik megszakítása után belföldön vállaltak munkát. Akik tanulmányi és intézményi okok miatt szakították meg felsőoktatási tanulmányaikat, csekélyebb arányban vállaltak belföldön munkát. A lemorzsolódás okaiban bizonytalanoknál ez az arány 49,3% volt. A szakban, továbbtanulásban csalódottak 49,3%-a vállalt belföldön munkát. A klaszterekkel való összevetésből kirajzolódik, hogy a többféle okot megnevezők körében felülreprezentált (Adj. Resid.=2,7) volt a családot alapítók aránya, de a legjellemzőbb tevékenységi forma esetükben is a belföldi munkavállalás volt. A lemorzsolódott hallgatók közül viszonylag kevesen választották a más képzésben tanulás lehetőségét. Leginkább azokra volt ez jellemző, akik az addigi szakjukban csalódtak (19%). A lemorzsolódott hallgatók a tanulmányok megszakítását követően csekély arányban

választották a nyelvtanulást. Leginkább azok választották a nyelvtanulást, akik tanulmányi és intézményi okok miatt morzsolódtak le (5,7%). Legkisebb arányban az ápolási jogcímen családtagot, ismerőst ápolt tevékenységet neveztek meg. Leginkább azok a hallgatók választották ezt a tevékenységet, akik anyagi okok miatt morzsolódtak le (0,9%) (3. táblázat).

3. táblázat. A tanulmányok megszakítása utáni tevékenységek és a lemorzsolódott hallgatók klaszterének összehasonlítása (Khi-négyzet próba, $p=0,005$) ($N=560$). Forrás: DEPART 2018.

		Anyagi okok	Tanulmányi, intézményi okok	Többféle okot megnevezők	Szakban, továbbtanulásban csalódók
A felsőoktatási tanulmányai megszakítása után mit csinált?	Munkát vállalt belföldön	59,1%	52,1%	49,3%	48,8%
	Munkát vállalt külföldön	10,4%	7,9%	10,0%	15,7%
	Más képzésben tanult	7,0%	15,0%	14,0%	19,0%
	Nyelvet tanult	3,5%	5,7%	0,0%	2,5%
	Munkánélkülivé vált	1,7%	7,1%	4,0%	3,3%
	Családot alapított	2,6%	1,4%	<u>6,0%</u>	0,8%
	Ápolási jogcímen családtagot, ismerőst ápolt	0,9%	0,7%	0,7%	0,0%
	Egyéb	14,8%	10,0%	16,0%	0,6%
	Összesen		100,0%	100,0%	100,0%

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

A vizsgálat során feltérképeztük, hogy a lemorzsolódott hallgatók jelenleg hogyan értékelik felsőoktatási tanulmányaik megszakításával kapcsolatos döntésüket. A válaszadók 49%-a szerint a tanulmányok befejezése jó döntés volt, 25,6% úgy véli, nem volt jó döntés, 25,4% pedig nem tudta eldönteni, hogy tanulmányai félbeszakításával jó döntést hozott-e.

Khi-négyzet próbával megvizsgáltuk a lemorzsolódott hallgatók döntéshozatali megítélésének összefüggését a klaszterekkel, és szignifikáns kapcsolatot találtunk. Azok többsége (64,9%), akik úgy vélik, hogy felsőoktatási tanulmányaik megszakításának oka az általuk választott szakban vagy az egész továbbtanulásban való csalódás volt, napjainkban is helyes döntésnek tartják a tanulmányok megszakítását. Esetükben erősen felülreprezentált ($Adj.Resid.=4,1$) azon volt hallgatók aránya, akik szerint jó döntést hoztak tanulmányaik megszakításakor. Azon válaszadók, akik más okból kifolyólag hagytak fel tanulmányaikkal, csekélyebb

mértékben tartják jó döntésnek a lemorzsolódást: anyagi okok miatt 41%, tanulmányi és intézményi okok miatt 41,3%, többféle okot megnevezők 49,7%. Noha minden klaszter esetében a „jó döntés” dominál a tanulmányok megszakítását illető utólagos értékelésben, emögött jelentős részben a kognitív disszonancia redukációjának működését sejtethetjük. Az anyagi okok miatt lemorzsolódók körében a legmagasabb azok aránya (27%), akik szerint nem volt jó döntés abbahagyni a felsőfokú tanulmányokat (4. táblázat). Ebből is látszik, hogy ezek a hallgatók elkötelezettebbek a felsőfokú tanulmányok és a diplomaszerezés iránt, s külső tényezők játszanak inkább szerepet a lemorzsolódásukban. Ahogy a fejezet elején tárgyaltuk, a lemorzsolódást illetően a döntéshozatal nem minden esetben a hallgatótól függ, számos toló- és húzóerő vonja ki a felsőoktatás világából. Medway és Penny (1994) a hallgatói lemorzsolódás esetén megkülönböztet önként meghozott döntést és kényszerdöntést. Kényszerdöntés esetén a lemorzsolódás nem feltétlen függ a hallgató akaratától. Az önkéntes döntéshozatalt inkább nevezhetjük tudatosnak. Ebben az esetben a hallgató önállóan hozza meg döntését. Az önkéntes döntést számos olyan tényező befolyásolja, amelynek javítása megakadályozhatja vagy gátolhatja a tanulmányok megszakítását.

4. táblázat. A lemorzsolódási döntéshozatal megítélésének összefüggése a klaszterekkel (Kbi-négyzet próba, $p=0,002$) (N=560). Forrás: DEPART 2018.

		Anyagi okok	Tanulmányi, intézményi okok	Többféle okot megnevezők	Szakban, továbbtanulásban csalódók
Hogyan értékeli felsőoktatási tanulmányai megszakításával kapcsolatos döntést?	jó döntés volt	41,0%	41,3%	49,7%	<u>64,9%</u>
	nem volt jó döntés	32,0%	28,0%	25,5%	16,8%
	nem tudja, jó döntést hozott-e	27,0%	30,7%	24,8%	18,3%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Kérdőíves kutatásunk során feltérképeztük, hogy a lemorzsolódott hallgatók jelenleg mit gondolnak arról, hogyan lehetett volna megakadályozni tanulmányaik megszakítását. A válaszadók jó része mezoszintű beavatkozást tartana hatékonynak. 13,9%-uk úgy véli, hogy az érdekesebb interaktívabb órák gátló tényezőként hatnak, 15,7% szerint pedig több oktatói segítség szükséges a lemorzsolódás megakadályozásához. 8,8%-uk magasabb ösztöndíjakkal, 12,7% kedvezőbb órarenddel, 13,9% több évközi tanulóval akadályozná meg a lemorzsolódást. A megkérdezettek 35%-a az egyéb válaszlehetőséget jelölte meg.

A tanulmányok megszakítását akadályozó tényezőkről adott véleményeket összevetettük a lemorzsolódás okaival. Az összehasonlításnál szignifikáns összefüggést tapasztalunk. A khi-négyzet próba alapján megállapíthatjuk, hogy azon volt hallgatók többsége (29,1%), akik tanulmányi-intézményi okok miatt morzsolódtak le, úgy véli, hogy több oktatói segítséggel elkerülhető lett volna a tanulmányok megszakítása. Ebben az esetben erősen felülreprezentált (Adj. Resid.=5,1) volt a több oktatói segítség válaszlehetőség jelölése. A lemorzsolódás okaiban bizonytalanokodók csoportjának jelentős része (48,7%) - érthető módon - nem tudta megítélni, mi akadályozta volna meg felsőoktatási tanulmányuk megszakítását (Adj. Resid.=4,3). A szakban, továbbtanulásban csalódók csoportjában felülreprezentáltak azok a volt hallgatók (31,9%), akik úgy vélik, hogy az érdekesebb, interaktívabb órák gátló tényezőként hatnának a lemorzsolódást illetően. Körükben is határozottan felülreprezentált (Adj. Resid.=6,3) volt a felsőoktatás-pedagógiai magyarázattípus népszerűsége, mely elsősorban az érdekesebb, interaktívabb órák lehetőségét vetette fel (5. táblázat).

5. táblázat. A tanulmányok megszakítását akadályozó tényezők és a lemorzsolódás okainak összefüggése (Ki-négyzet próba, $p=0,000$) ($N=509$). Forrás: DEPART 2018.

		Anyagi okok	Tanulmányi, intézményi okok	Többféle okot megnevezők	Szakban, továbbtanulásban csalódók
Véleménye szerint hogyan lehetett volna megakadályozni tanulmányai megszakítását?	Érdekesebb, interaktívabb órákkal	9,5%	10,4%	6,5%	<u>31,9%</u>
	Több oktatói segítséggel	11,4%	<u>29,1%</u>	11,7%	8,6%
	Magasabb ösztöndíjakkal	16,2%	6,0%	9,1%	5,2%
	Kedvezőbb órarenddel	17,1%	11,2%	14,3%	8,6%
	Több évközi tanulással	16,2%	13,4%	9,7%	18,1%
	Egyéb	29,5%	29,9%	<u>48,7%</u>	27,6%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Kérdőíves kutatásunk során megvizsgáltuk, hogy a lemorzsolódott hallgatók mai tudásuk szerint jelentkeznének-e felsőoktatási intézménybe. A válaszadók többsége 44,4% napjainkban is jelentkezne felsőoktatási intézménybe, azonban nem az általa korábban választott intézményt célozná meg. A megkérdezettek kisebb része, 28,7%-uk most is ugyanabba a felsőoktatási intézménybe jelentkezne, mint korábban, 26,9% pedig már nem jelentkezne egyetemre vagy főiskolára. A megkérdezettek 55,1%-a szeretné folytatni és befejezni felsőoktatási tanulmányait, 44,9% pedig már nem szeretne felsőoktatási tanulmányokkal foglalkozni. Ennek

alapján azt látjuk, hogy a hallgatók fele intézményi szintű tapasztalatoknak tulajdonítja a sikertelen felsőoktatási pályafutását.

Khi-négyszet próbával megvizsgáltuk, a felsőoktatás újraválasztására vonatkozó kérdés összefüggését a klaszterekkel. Az összehasonlításnál szignifikáns összefüggést tapasztalunk. Megállapíthatjuk, hogy a beletörődők nagy része még egy esélyt adna egykori intézményének, s ugyanoda jelentkezne, ahol korábban tanult. A szakban, továbbtanulásban csalódók csoportjának jelentős része jelenleg nem jelentkezne felsőoktatási intézménybe. Ebben az esetben szintén felülreprezentáltak az említett hallgatók (Adj. Resid.=3,4). Akik anyagi, és akik tanulmányi és intézményi okok miatt morzsolódtak le, leginkább ismét jelentkeznének felsőoktatási intézménybe, azonban már más szakot céloznának meg (6. táblázat).

6. táblázat. A „Mai fejjel jelentkezn-e a felsőoktatásba” kérdés válaszainak aránya a lemorzsolódottak klaszterében (Khi-négyszet próba, $p=0,000$) (N=556). Forrás: DEPART 2018.

			Anyagi okok	Tanulmányi, intézményi okok	Többféle okot megnevezők	Szakban, továbbtanulásban csalódók
Mai fejjel jelentkezn-e felsőoktatásba?	Nem jelentkeznék	20,2%	26,0%	23,1%	<u>38,5%</u>	
	Igen, ugyanoda jelentkeznék	34,7%	29,5%	<u>36,5%</u>	12,3%	
	Igen, máshová jelentkeznék	45,2%	44,5%	40,4%	49,2%	
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Megvizsgáltuk, hogy a lemorzsolódott hallgatók szeretnék-e befejezni felsőfokú tanulmányaikat. A kérdés összefüggését a lemorzsolódók klaszterével vetettük össze. Az összehasonlításnál szignifikáns összefüggést tapasztalunk. A tanulmányi vagy intézményi okok miatt lemorzsolódók csoportjában felülreprezentáltak (Adj. Resid.=3,3) azok az egykori hallgatók, akik szeretnék folytatni tanulmányaikat. Azon volt hallgatók jelentős többsége, akik a szakban és a továbbtanulásban csalódtak, nem szeretnék folytatni tanulmányaikat. Azok többsége, akik anyagi okok miatt morzsolódtak le, és akik a lemorzsolódás okaiban bizonytalankodnak, inkább szeretnék folytatni tanulmányaikat (7. táblázat).

7. táblázat. A továbbtanulni szándékozók aránya a lemorzsolódás klasztereiben (Khi-négyzet próba, $p=0,000$) ($N=547$). Forrás: DEPART 2018.

		Anyagi okok	Tanulmányi, intézményi okok	Többféle okot megnevezők	Szakban, továbbtanulásban csalódók
Szeretné-e folytatni, befejezni felsőfokú tanulmányait?	Igen	59,7%	66,9%	57,2%	35,2%
	Nem	40,3%	33,1%	42,8%	64,8%
Összesen		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.